

Treća lekcija

Prava i odgovornosti

Kako mogu postojati prava bez odgovornosti?

Obrazovni ciljevi	Učenici shvataju kako oni mogu doprinijeti zaštiti ljudskih prava. Učenici razumiju da su ljudska prava povezana s odgovornostima – odgovornostima države i institucija, kao i njihovom moralnom odgovornošću.
Učenički zadaci	Učenici utvrđuju odgovornosti za zaštitu ljudskih prava, uključujući i svoj vlastiti doprinos.
Sredstva	Prazan list papira i olovka. Materijal za učenike 5.4 za svaki par. Materijal za učenike 5.2 za svaki par.
Metode	Rad u paru ili grupi. Kritičko razmišljanje.

Osnovne informacije

Niti jedno ljudsko pravo neće se poštivati ukoliko ne postoji osoba ili institucija koja je za njega zadužena. Iako su vlasti glavni nosilac obaveze u tom smislu, ipak postoji velika potreba za drugim tijelima i pojedincima koji bi se aktivno borili za promoviranje i zaštitu ljudskih prava. Pored toga, svaki pojedinac ima moralnu obavezu da dâ vlastiti doprinos razvoju kulture ljudskih prava, u kojoj ljudska prava predstavljaju jedan od osnova našeg ponašanja.

Nastavnici bi trebali imati na umu da ova lekcija uključuje i moguće dodatne aktivnosti kojima se uvode pozitivna i negativna prava, kao i rad na projektu.

Lekcija

Nastavnik upućuje učenike da se podijele u parove. Veoma je značajno da u razredu ima jednak broj parova.

Svaki par, potom, dobija prazan list papira i olovku kako bi njegovi članovi zapisali tri važna prava za koja misle da bi ih trebali imati u školi, i tri važna prava koja misle da bi ih trebali imati u porodici; naprimjer, pravo da im se ne daje prevelika količina domaće zadaće, odnosno pravo na određeni džeparac.

Kada to dovrše, nastavnik dijeli kopiju materijala za učenike 5.4, Prava i odgovornosti, te materijal za učenike 5.2, Popis ljudskih prava za svaki par. Učenici onda moraju proučiti popis ljudskih prava i raspravljati koja prava odgovaraju svakom od šest prava koje su zapisali na listove papira.

Nakon što se odluče, učenici zapisuju pomenutih šest prava u prvu kolonu materijala za učenike 5.4. Nastavnik pita učenike da li im je potrebno dodatno pojašnjenje vezano za prava koja su naveli.

Kada je prva kolona popunjena, nastavnik objašnjava učenicima da svako pravo nosi odgovarajuće odgovornosti i daje im sljedeći primjer: „Sloboda govora ograničena je našom obavezom da ne govorimo neistinite stvari koje druge degradiraju i krše njihovo pravo na dostojanstvo i ugled.“ Nastavnik također objašnjava da neophodna ravnoteža između naših prava i obaveze da poštujemo prava drugih znači da postoje određena ograničenja u ostvarivanju tih naših prava. Postoje mnoge situacije u kojima prava jednih i obaveze drugih dolaze u konflikt. Na primjer, u školi se pravo na obrazovanje može kositi sa pravom na igru i na slobodno vrijeme kada, recimo, neki učenici žele učiti, dok se drugi žele zabavljati. Nadalje, škola ima obavezu podučavati i obrazovati učenike, te svojim nastavnicima obezbijediti odgovarajuće uslove za rad (naprimjer, bez suviše buke).

Nastavnik, zatim, upućuje svaki par učenika da zamijene svoje papire sa drugim parom. Taj drugi par sada treba da razmotri primjere dva nivoa odgovornosti koje odgovaraju svakom od prava koje je prvi par naveo, vidi primjere u daljem tekstu:

- **Prvi nivo:** obaveze koje imaju pojedinci u smislu osiguravanja poštivanja prava drugih (koje se upisuju u drugu kolonu);
- **Drugi nivo:** obaveze organa vlasti (u slučajevima kada takve obaveze postoje) – škole, grada, države – u smislu osiguravanja poštivanja navedenih prava (upisuju se u treću kolonu); na primjer, obaveza svakog pojedinca da poštuje privatnost ličnih dnevnika drugih učenika, obaveza škole da ne poduzima pretraživanje ličnih stvari učenika gdje god to nije neophodno (na primjer, da se ne poseže za čitanjem dnevnika ukoliko se traga za onim ko je ukrao digitron jednom od učenika).

Ljudsko pravo (u školi, kod kuće)	(Moralna) odgovornost pojedina	Odgovornost škole, vlasti, itd.
Pravo na privatnost	Ne gledati u tuđi dnevnik	Ne posezati za dnevnici učnika kada se pretražuju lične stvari u slučaju krađe

Nastavnik zatim pita svaki par da ostatku razreda prezentira jedno pravo i odgovarajuće odgovornosti sa svog popisa.

Kako je naglasak ove lekcije na odgovornostima, nastavnik može na tabli napraviti dvije kolone, jednu za odgovornosti pojedinaca, a drugu za odgovornosti organa vlasti, i upisivati primjere jednih i drugih koje navode učenici. Nastavnik može završiti lekciju kraćim pregledom odgovornosti i učeničkim komentarima o njima.

Dodatna aktivnost

Ukoliko ostane dovoljno vremena i nastavnik želi proširiti lekciju kako bi uveo pojam pozitivnih i negativnih prava, te uključio učenike u rad na projektu, može se rukovoditi aktivnostima koje slijede.

Nastavnik može započeti objašnjavajući da se ponekad ljudska prava dijele na „negativna prava“ i „pozitivna prava“.

„Negativna prava“ su prava koja stavljaju određene zabrane na neke negativne postupke prema drugima (naprimjer, zabrana mučenja). Pod „pozitivnim pravima“ podrazumijevaju se ona prava koja eksplicitno nalažu poduzimanje određenih aktivnosti (naprimjer, pravo na hranu: svako ima pravo na adekvatnu ishranu). Dok se kod „negativnih prava“ od ljudi očekuje da ne poduzimaju određene aktivnosti, kod „pozitivnih prava“ se od pojedinaca ili institucija očekuje da provedu određene aktivnosti kako bi osigurali poštivanje prava.

Nastavnik, pored toga, objašnjava i da većina ljudskih prava ima obje strane – i negativnu i pozitivnu. Na primjer, pravo osobe da ne bude podvrgnuta mučenju znači da vlasti ne smiju maltretirati zatvorenike, ali znači i to da su vlasti dužne policajcima dati jasne instrukcije u tom smislu.

Učenici se, nakon toga, ponovo vraćaju na svoj spisak prava sa zadatkom da za tri prava sa tog spiska daju konkretne primjere, kad god je to moguće, koji ilustruju moralnu obavezu učenika u smislu pozitivnih i negativnih aktivnosti koje bi mogli poduzeti, a da potom urade isto to vezano za školu ili lokalne/državne organe vlasti. Za navedeni zadatak učenici mogu upisati znak plus ili minus odabranim odgovornostima, kao u primjeru koji slijedi.

Ljudsko pravo (u školi, kod kuće)	(Moralna) odgovornost pojedina	Odgovornost škole, vlasti, itd.
Pravo na privatnost (= primjer)	(+)	(+) Pobrinuti se da posjetioci ne mogu vidjeti školski učenički dosje.
	(-) Ne gledati tuđi dnevnik bez dozvole.	(-) (škola) Ne pretraživati nečije lične stvari ako to nije apsolutno neophodno (-) (država) Osigurati zakone koji će štititi privatnost pojedinaca

Ukoliko želi ovu aktivnost iskoristiti za iniciranje rada na projektu, nastavnik može dalje razgovarati sa učenicima o tome na koje od navedenih ili sličnih ideja će se fokusirati sljedećih sedmica/mjeseci i pozvati učenike da sačine plan kako bi se to provelo u djelo. Plan treba da sadrži sveobuhvatni cilj, pojedinosti o različitim aktivnostima koje treba poduzeti, te konkretne zadatke u smislu podjele dužnosti i rasporeda njihovog izvršavanja.

Plan

Okvirni cilj:		
Šta treba uraditi?	Ko je za to zadužen?	Do kada to treba izvršiti?

Na narednim časovima treba pratiti izvršenje plana, te uraditi njegovu završnu procjenu.